

Podujatia - MAREC

- 1.3. (sobota) o 11.00 h **MESIAC NA VANDROVKE**
Program v planetáriu o Mesiaci a Slnku pre najmenších školákov.
- 4.3. (utorok) o 18.00 h **W. A. MOZART**
Hudobný program v planetáriu o neopakovateľnom umelcovi.
- 6.3. (štvrtok) o 18.00 h **MIKE OLDFIELD**
Výber zaujímavostí zo života a hudobnej tvorby M. Oldfielda.

7.3. (piatok) o 18.00 h **KOZMICKÉ POČASIE
A KOZMICKÉ ŽIARENIE**
Prednáša Doc. Ing. Karel Kudela, DrSc., ÚEF SAV Košice.
Vstupné: 15.- Sk

- 8.3. (sobota) o 11.00 h **SLNKO A HODINÁR**
Program v planetáriu o hodinách a čase pre najmenších školákov.
- 11.3. (utorok) o 18.00 h **OBLOHA NAD NAMI**
Krátka exkurzia dennou i nočnou oblohou v planetáriu.
- 13.3. (štvrtok) o 18.00 h **J. S. BACH**
Hudobný program pod hviezdnu oblohu planetária.
- 15.3. (sobota) o 11.00 h **AKO SA SLNIEČKO NARODILO**
Astronomická rozprávka v planetáriu pre deti predškolského veku.

16.3. (nedeľa) 15.00 – 20.00 h **DEŇ ASTRONÓMIE**
Vstupné: 15.- Sk

- 18.3. (utorok) o 18.00 h **VANGELIS**
Nezvyčajný hudobný svet uznávaného súčasného skladateľa.
- 20.3. (štvrtok) o 18.00 h **BEATLES V PIESŇACH A
OBRAZOCH**
Hudobný program v planetáriu.
- 22.3. (sobota) o 11.00 h **PRÍBEH HORÁRA JEDLIČKU**
Astronomická rozprávka v planetáriu pre najmenších.
- 25.3. (utorok) o 18.00 h **P.I. ČAJKOVSKIJ**
Hudobný program v planetáriu.
- 27.3. (štvrtok) o 18.00 h **PLANÉTY**
Živé rozprávanie o planétach slnečnej sústavy pod hviezdnu oblohu planetária s hudbou osemdesiatych rokov.
Uvádza: Dr. J. Humeňanský
- 29.3. (sobota) o 11.00 h **POTULKY OBLOHOU**
Program v planetáriu o hviezdach, planétach, Mesiaci a Mliečnej ceste.

PRAVIDELNÉ ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Každú stredu po zotmení v prípade priaznivého počasia.

- 5.3. o 18.30 h *Jupiter a Saturn*
12.3. o 18.30 h *Mesiac*
19.3. o 19.00 h *Jupiter a Saturn*
26.3. o 19.00 h *Jupiter a Saturn*

Večerné programy: náučno – populárne 25 Sk
hudobné 30 Sk
Programy pre deti a MŠ: 15 Sk
Astronomické pozorovania: 15 Sk
Skupinové návštevy 30 Sk
(žiaci ZŠ, študenti, vojaci ZVS, invalidi,
dôchodcovia – zľava): 20 Sk
Na večerné programy o 18.00 h neplatí zľava.

Podujatia - APRÍL

- 1.4. (utorok) o 18.00 h **J.M. JARRE**
Hudobná mozaika súčasného svetoznámeho francúzskeho umelca.
Program v planetáriu.
- 3.4. (štvrtok) o 18.00 h **A. VIVALDI – ŠTYRI ROČNÉ
OBDOBIA**
Baroková hudba a maliarstvo pod hviezdnu oblohu planetária.
- 5.4. (sobota) o 11.00 h **ROZPRÁVANIE O SLNIEČKU**
Astronomická rozprávka v planetáriu pre deti predškolského veku.
- 8.4. (utorok) o 18.00 h **JOHN WILLIAMS**
Hudobný portrét súčasného svetoznámeho skladateľa filmovej hudby.

10.4. (štvrtok) 16.00 – 20.00 h **DEŇ KOZMONAUTIKY**
Vstupné: 15.- Sk

- 12.4. (sobota) o 11.00 h **TOMÁŠOVA CESTA KU HVIEZDAM**
Fiktívny príbeh v planetáriu o poznávaní vesmíru počas jednej noci.
Vhodný pre mladších návštevníkov.
- 15.4. (utorok) o 18.00 h **MIKE OLDFIELD**
Výber zaujímavostí zo života a hudobnej tvorby M. Oldfielda.
- 17.4. (štvrtok) o 18.00 h **VANGELIS**
Nezvyčajný hudobný svet uznávaného súčasného skladateľa gréckej národnosti pod hviezdnu oblohu planetária.
- 22.4. (utorok) o 18.00 h **BEATLES V PIESŇACH A
OBRAZOCH**
Predstavenie nezabudnuteľnej kapely. Hudobný program v planetáriu.
- 24.4. (štvrtok) o 18.00 h **W. A. MOZART**
Hudobný program v planetáriu o neopakovateľnom umelcovi,
majstrovi klasicizmu.
- 26.4. (sobota) o 11.00 h **MARTIN A HVIEZDA**
Astronomická rozprávka v planetáriu pre najmenších.

- 29.4. (utorok) o 18.00 h **PLANÉTY**
Živé rozprávanie o planétach slnečnej sústavy pod hviezdnu oblohu planetária s hudbou osemdesiatych rokov.
Uvádza: Dr. J. Humeňanský

PRAVIDELNÉ ASTRONOMICKÉ POZOROVANIA PRE VEREJNOSŤ

Každú stredu po zotmení v prípade priaznivého počasia.

- 2.4. o 20.00 h *Jupiter a Saturn*
9.4. o 20.00 h *Mesiac*
16.4. o 20.00 h *Merkúr, Jupiter a Saturn*
23.4. o 20.30 h *Merkúr, Jupiter a Saturn*
30.4. o 21.00 h *Jupiter a Saturn*

Termíny návštev

Dospelí: utorok a štvrtok o 18.00 h

Deti: sobota o 11.00 h

Astronomické pozorovania: streda po zotmení v určených hodinách
Skupinové návštevy: utorok až piatok o 9.00, 11.00, 14.00, a 16.00 h
sobota o 9.00 h

Kapacita planetária je 68 miest. Skupinové návštevy je nutné dohodnúť vopred osobne alebo telefonicky.

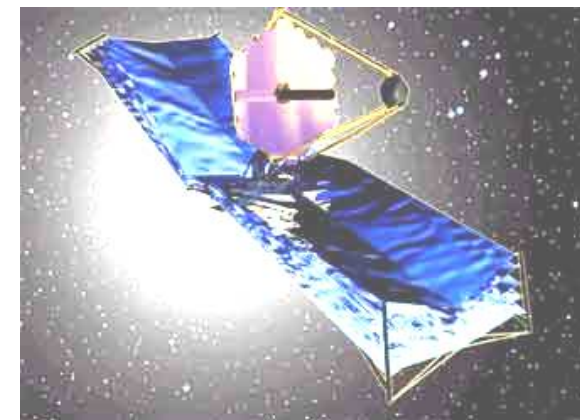
HVEZDÁREŇ A PLANETÁRIUM PREŠOV

Astronomický informátor

marec - apríl

2/2003

Nový kozmický ďalekohľad J. Webba,
ktorý v roku 2010 má nahradiť HST

Vydáva: HaP v Prešove v spolupráci
s pobočkou SAS pri SAV
v Prešove

Ročník XXIX
Telefón/fax: 051 / 7722065, 7733218
E – mail: hap@astropresov.sk
URL: http://www.astropresov.sk

ROK 2003 - 55. VÝROČIE ZALOŽENIA EUDOVEJ HVEZDÁRNE V PREŠOVE

Imrich Szeghy

(podľa životopisných údajov dcéry Dr. Iris Szeghyovej)

Imrich Szeghy sa narodil 1. augusta 1909 v Brezovici n/Torysou v intelektuálnej rodine. Po maturite na reálnom gymnáziu v Košiciach v r. 1930 pokračoval v štúdiu prírodných vied (biológia-chemia i fyzika-matematika) na Karlovej univerzite v Prahe, ktoré absolvoval v r. 1935. Spočiatku pôsobil 9 rokov ako pedagóg meštianskej školy vo Vranove n/Topľou, v rokoch 1945-55 bol profesorom na gymnáziu v Prešove. Rokom 1955 počnúc až do odchodu do dôchodku v r. 1975, teda plných 20 rokov, pôsobil ako riaditeľ hviezdárne v Prešove. Ešte aj po odchode do dôchodku bol 5 rokov aktívne činný vo Vlastivednom múzeu v Hanušovciach n/Topľou, ktoré sám pomáhal založiť a v ktorom výrazne prispel k výskumnej a dokumentačnej činnosti, a podobne i po príchode do Bratislavy v r. 1980, keď rok pôsobil v tunajšom Mestskom múzeu.

Imrich Szeghy bol neobyčajne nadaným, vzdelaným, všestranne zameraným človekom. Okruh jeho záujmov siahal od prírodných vied - fyziky, astronómie, botaniky, cez techniku, históriu, archeológiu, ochranárstvo, turistiku, fotografovanie, až po záujem o ľudovú tvorivosť a folklór. V každom z týchto odborov zanechal výraznú, nezmazateľnú stopu.

Ako pedagóg prírodných vied vychoval mnoho generácií študentov, ktorí si dodnes na neho s láskou a úctou spomínajú; mnohí z nich dnes zastávajú v spoločnosti vysoké posty.

Spolu s Alexom Duchoňom bol zakladateľom prvej ľudovej hviezdárne na Slovensku - v Prešove v r. 1948, čím sa natrvalo zapísal do histórie slovenskej astronómie. Ako neskorší riaditeľ tejto hviezdárne vykonal veľmi veľa zásluhnej výskumnej a osvetovej práce, pod jeho vedením sa z hviezdárne stala nielen prvá, ale i jedna z najvýznamnejších inštitúcií svojho druhu na Slovensku. Pričinil sa i o vytvorenie pobočky Slovenskej astronomickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied v Prešove, bol dlhoročným, veľmi aktívnym členom tejto vedeckej spoločnosti. Svojou prácou a nadšením získal široký okruh záujemcov o astronómiu na Slovensku.

Po celý svoj život bol neúnavne publikačne činný - prispieval do významných odborných periodík a encyklopédií staťami z astronómie, prírodných vied, dejín vedy a techniky. Vrcholom jeho publikačnej činnosti sa stala kniha z odboru botaniky "Kľúč na určovanie drevín", ktorá novým, prevratným spôsobom riešila problematiku určovania drevín; kniha vyšla v troch vydaniach.

Z ďalších jeho rôznorodých aktivít ešte hodno spomenúť, že pracoval i ako krajský konzervátor, či značkovateľ turistických chodníkov v Prešovskom kraji. Lásku k ľudovej tvorivosti a folklóru sa prejavila v jeho 22 - ročnom pôsobení ako hráča na cimbele v ľudovom hudobnom súbore "Prešovčan", ktorý v r. 1956 sám založil a po celý čas viedol, i v tom, že zozbieral a do básnickej podoby upravil množstvo šarišských klapancí - sporadicky ich publikoval v tlači, ich knižné vydanie do posledných chvíľ plánoval, no žiaľ, už sa ho nedožil.

Za svoju všestrannú aktívnu činnosť získal počas svojho života veľa rozmanitých ocenení a vyznamenaní, medzi nimi i štátne vyznamenanie "Za vynikajúcu prácu", či titul "Čestný občan mesta Vranova". Imrich Szeghy zomrel 27. 1. 1997 v Bratislave vo veku nedožitých 88 rokov.

Nový kozmický ďalekohľad

Ešte v septembri minulého roku vybral NASA (Národný úrad pre letectvo a kozmický priestor) spoločnosť TRW, aby do roku 2010 vyrobila nástupcu Hubbleovho kozmického ďalekohľadu. Výroba tohto teleskopu novej generácie NGST (New Generation Space Teleskope) by mala stáť 824,8 miliónov USD. Podľa už zverejnených správ bude sa nazývať Kozmický ďalekohľad Jamesa Webba. J. Webb bol druhým generálnym riaditeľom NASA v rokoch 1961 až 1968. Toto obdobie sa predovšetkým vyznačovalo prípravnými prácami na pilotovanom výskume Mesiaca v rámci programu Apollo.

Teleskop NGST bude vybavený primárnym zrkadlom, ktoré bude počas štartu zložené a až na obežnej dráhe sa rozloží do priemeru 6 m. Ďalekohľad sa následne presunie do tzv. druhého Lagrangeovho bodu L2 systému Slnko - Zem vo vzdialenosti asi 1,5 milióna km od Zeme. Výhodou tejto dráhy je skutočnosť, že medzi teleskopom a Slnkom sa bude neustále nachádzať Zem. Od tepelného žiarenia Slnka, ako i Zeme bude teleskop odtienený tepelným štítom umiestneným iba na jednej jeho strane. NGST tak bude môcť vykonávať pozorovania v oblastiach blízkeho a stredného infračerveného spektra, pretože jeho snímače budú ľahšie ochladzované, a tak sa zvýši ich citlivosť. Pre dokonalé rozlíšenie bude pravdepodobne vybavený detektormi, ktoré zabezpečia rozlíšenie asi 1000-krát väčšie ako súčasné astronomické detektory. Prenos získaných informácií by sa mal z ďalekohľadu na Zem zabezpečovať pomocou laserových lúčov pracujúcich v blízkej infračervenej oblasti spektra, napr. na vlnovej dĺžke 1 μm. Pretože túto dĺžku pohlcujú oblaky v zemskej atmosfére, bolo by nutné postaviť optické prijímacie stanice v horskom teréne, v oblastiach, kde je maximálny počet bezoblačných dní v roku. Ďalšou výhodou úzkeho väzku laserových lúčov by bola aj úspora vysielanej energie z družice - ďalekohľadu.

Cieľom misie nového kozmického teleskopu je výskum procesov, ktoré viedli k vytváraniu galaxií po rýchlej expanzii a ochladiení vesmíru niekoľko stoviek miliónov rokov po veľkom tresku, k formovaniu planét okolo mladých hviezd a k štúdiu superhmotných čiernych dier v iných galaxiách. Detailnejšie informácie o NGST Jamesa Webba je možné nájsť na internetovej adrese <http://www.ngst.nasa.gov/>.

Podľa L+K č.23/2002 spracoval Mgr. V. Demeter

Havária raketoplánu Columbia

Dňa 1. februára havaroval v priebehu pristávacieho manévru raketoplán Columbia. Je takmer isté, že bezprostrednou príčinou katastrofy bolo zlyhanie tepelnej ochrany raketoplánu niekde na jeho ľavej strane (prípadne na ľavom krídle). Pri vstupe do atmosféry sa začala tepelná deštrukcia ľavého krídla, nasledovaná mechanickou deštrukciou celého orbiteru, ktorú spôsobili aerodynamické sily po strate stability. Columbia sa rozpadla vo výške 63 km pri rýchlosti 5,5 km/sek. Nasledoval nekontrolovaný pád trosiek na zem. Najviac ich dopadlo na územie Texasu a Louisiany. V súčasnosti prebieha vyšetrenie havárie. Ďalšie štarty raketoplánov sú zatiaľ pozastavené. Obsluhu a prevádzku Medzinárodnej kozmickej stanice musí za danej

situácie zabezpečiť Rusko, a to svojimi kozmickými prostriedkami Sojuz TMA a Progress.

Táto kozmická misia Columbie označená ako STS-107 bola jej 28. letom a 113. letom kozmického dopravného systému Space Shuttle vôbec. Raketoplán bol zničený a zahynula celá jeho sedemčlenná posádka. Pri katastrofe zahynuli astronauti Rick D. Husband, William C. McCool, Michael P. Anderson, David M. Brown, Kalpana Chawla, Laurel B.S. Clark(ová), Ilan Ramon. Česť ich pamiatke!

Spracoval: Mgr. V. Demeter

VÝZNAMNÉ PODUJATIA HAP V NAJBLIŽŠOM OBDOBÍ

DEŇ ASTRONÓMIE – nedeľa 16. marca 2003

Pod takýmto názvom prebieha od r. 1995 na Slovensku Deň planetárií, ktorý sa začal organizovať v r. 1991 v Taliansku a od r. 1995 aj v niektorých ďalších krajinách Európy. Zvyčajne sa koná v nedeľu pred jarnou rovníkennosťou, ktorá tohto roku nastane v piatok 21. marca o 02 h 00 min. Deň astronómie bude v nedeľu 16. marca 2003, kedy HaP sprístupní svoje priestory pre návštevníkov v čase od 15.00 do 20.00 h za symbolické vstupné.

Program je nasledovný:

- 15.00 h *Vesmírne otázky* – hudobný program pre najmenších v planetáriu.
- 16.00 h *Martin a hviezda* – rozprávka pre deti v planetáriu.
- 17.00 h *Jarná obloha* – náučno-populárny program v planetáriu.
- 18.00 h *John Williams* – hudobný program v planetáriu.
- 15.00 – 20.00 h *Premietanie videofilmov* s astronomickou a kozmonautickou tematikou.
- 15.00 – 20.00 h *Astronomické pozorovanie* hlavným ďalekohľadom v kupole a prenosnými ďalekohľadmi na terase planetária.
- 15.00 – 20.00 h *Výtvarná súťaž pre deti. Prehliadka* astronomických počítačových programov.

Tešíme sa na Vašu účasť! Vstupné 15.- Sk

DEŇ KOZMONAUTIKY – štvrtok 10. apríla 2003

Pri príležitosti výročí prvého letu človeka do vesmíru pozývam dňa 10. apríla 2003 v čase od 16.00 do 20.00 h všetkých priaznivcov kozmonautiky na popoludnie venované tejto téme s nasledovným programom.

- 16.00 – 16.45 h *Spomienky na Interkozmos*
(RNDr. J. Matišin).
- 17.00 – 17.50 h *Videofilm o európskej rakete Ariane*.
- 18.00 – 18.45 h *Katastrofa raketoplánu Columbia*
(Mgr.V.Demeter).

19:00 – 19.50 h *Videofilm o medzinárodnej kozmickej stanici*, prípadne iný videofilm podľa voľby návštevníkov.

Tešíme sa na Vašu účasť! Vstupné 15.- Sk